

การสัมมนาวิชาการประจำปี 2545

เรื่อง

เผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์

กลุ่มที่ 1

การเตรียมการและการกำหนดท่าทีในการเจรจาต่อรองในระดับสากล

แนวทางการเจรจาการค้ารอบใหม่ใน WTO

(The New Round of Trade Negotiation in the WTO: Thailand's View)

โดย

อภิรดี ต้นตราภรณ์

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชัยพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กระทรวงพาณิชย์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

และ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

สารบัญ

หน้า

Executive Summary	v
1. ประสบการณ์จากการเจรจา	1
1.1 ระบบการค้าพหุภาคี : ผลประโยชน์ที่ต้องมีข้อแลกเปลี่ยน.....	1
1.2 การเจรจาในฐานะประเทศกำลังพัฒนา	2
1.3 บทเรียนจากการเจรจารอบอุรุกวัย	2
1.4 พลังอำนาจในการเจรจา.....	2
2. จุดอ่อนของความตกลงเดิม	3
3. เจรจารอบใหม่ : ไทยได้ประโยชน์อะไร	5
3.1 สินค้าเกษตร	5
3.2 มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายใน.....	5
3.3 กฎระเบียบทางการค้า	5
3.4 เรื่องการค้าบริการ	5
3.5 เรื่องการลงทุน	5
4. กลยุทธ์ในการเข้าร่วมเจรจา	6
4.1 การวางจุดยืนของประเทศไทย	6
4.2 บทบาทของไทยในการเจรจารอบใหม่.....	6
5. จุดอ่อนของประเทศไทยและการปรับปรุง	7

The New Round of Trade Negotiation in the WTO: Thailand's View

*Department of International Trade Negotiation,
Ministry of Commerce*

Executive Summary

Developing countries played an important role in trade negotiations for the first time during the Uruguay Round. Due to the lack of experience, results from the negotiation have not been satisfactory, in particular in agriculture. Nevertheless, the appointment of Dr. Supachai Panitchapak as the Director proved that developing countries, when united, possess a considerable bargaining power. Similarly, the prominence of the Cairns group in agricultural negotiations reflected developing countries' ability to form allies in safeguarding their interests.

In hindsight, the Uruguay Round agreements in many areas are unfavourable to developing economies. For example, the agreement to gradually liberalize the textile trade governed by a strict bilateral quota system is back-loaded, delaying any real liberalisation until to date. The committed reduction in agricultural subsidies was based on the chosen "based years" during which the size of subsidies were abnormally high due to unusually low commodity prices in the global market. The sanitary and phyto-sanitary standard (SPS) agreement allowed importing countries to specify unfairly high product standards that may exclude most – in some cases, all of – foreign products, in particularly those from developing countries.

What can Thailand expect from the New Round? Our focus will continue to be on agriculture where massive subsidies in developed countries, in particular the US and the EU, still remain. As for the SPS agreement, we need to ensure that standards are transparent and fair to developing economies. In services, we need to identify where our comparative advantage lies. Finally, on foreign direct investment (FDI), we have much to gain but must ensure that agreements complement our particular needs.

Strategically, we need to get Japan to the negotiating table on agriculture. To do so, we will have to make clear our position concerning competition policy in which Japan is very much interested. At the same time, we need to mobilize allies in asserting our interests, in particular in agriculture. The Cairns group is not sufficient. We need to mobilize additional developing countries' members in order to gain sufficient bargaining power to counter those of the US and the EU. Thailand will continue to remain constructive in its participation in the negotiations. We shall not oppose any proposals without sufficient grounds. We believe that it is the only way to be taken seriously at the negotiating table.

Finally, we recognize that our negotiating capacity needs to be improved. In the past, trade negotiation has been given low priority. However, with the recent reform of the bureaucracy that changed the Department of Business Economics into the Department of Trade Negotiation, our work is more focused. The existing process on policy formulation also needs to be improved. On this note, the current government is revising the structure and power of the International Economics Policy Committee to ensure clearer and more unified policy directions.

แนวทางการเจรจาการค้ารอบใหม่ใน WTO

อภิชาติ ตันตราภรณ์

1. ประสบการณ์จากการเจรจา

1.1 ระบบการค้าพหุภาคี : ผลประโยชน์ที่ต้องมีข้อแลกเปลี่ยน

การเจรจาการค้า ไม่ว่าจะในระบบพหุภาคี ทวิภาคี หรือภูมิภาค ก็คือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้เจรจา สำหรับระบบพหุภาคี หรือ WTO นั้น มีสมาชิกถึง 144 ประเทศ การแลกเปลี่ยนยอมซับซ้อนมากขึ้น เมื่อมีการแลกเปลี่ยน ก็ย่อมหมายความว่าไม่มีประเทศใดประเทศหนึ่งได้ทุกอย่างที่ตนเองต้องการ

การเจรจาการค้ารอบที่ผ่านไปแล้วได้แก่รอบอุรุกวัยมีผลการเจรจาที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่ง ได้แก่ เรื่องสินค้าเกษตรในความตกลง GATT การค้าสินค้าเกษตรเป็นข้อยกเว้นจากกฎเกณฑ์ของความตกลงฯ กล่าวคือ ในขณะที่สินค้าอุตสาหกรรมห้ามการปิดตลาด ห้ามกำหนดโควตานำเข้า ห้ามการอุดหนุนการส่งออก สินค้าเกษตรสามารถห้ามนำเข้า กำหนดโควตา และรัฐบาลให้การอุดหนุนการส่งออกได้ ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 หลายประเทศโดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐฯ และประชาคม แข่งกันอุดหนุนเกษตรกร จนกลายเป็นสงครามการอุดหนุน ส่งผลกระทบต่อราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกอย่างรุนแรง ประเทศผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรขนาดกลาง-เล็ก ได้รวมตัวเรียกว่า กลุ่มแครนส์ พยายามเรียกร้องผลักดันให้นำเรื่องสินค้าเกษตร เข้ามารายได้กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ

การรวมตัวเรียกร้องของกลุ่มแครนส์ อาจไม่ประสบผลสำเร็จหากในช่วงนั้นไม่สามารถชักจูงสหรัฐฯ เข้ามาร่วมได้ แต่เนื่องจากสหรัฐฯเองก็ประสบปัญหาด้านงบประมาณที่จะต้องแข่งกับยุโรป อุดหนุนเกษตรกรทั้งด้านการผลิตและการส่งออก กลุ่มแครนส์จึงได้สหรัฐฯมาเป็นแนวร่วมต่อสู้กับประชาคม

อย่างไรก็ตาม กว่าจะเริ่มเปิดการเจรจาได้ ก็ยังมีข้อแลกเปลี่ยนที่ต้องนำมาวางบนโต๊ะเจรจา ได้แก่ การเปิดเจรจาเรื่องการค้าบริการ และทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งสหรัฐฯ ประชาคม ญี่ปุ่น เรียกร้องให้มีการเจรจา เพื่อแลกเปลี่ยนกับการเปิดเจรจาเรื่องสินค้าเกษตร

นี่เป็นเพียงการเริ่มต้นการเจรจาซึ่งประเทศสมาชิก GATT ได้ใช้เวลาประมาณ 2 ปี ในการต่อรองกันว่า จะนำเรื่องอะไรบ้างมาวางไว้บนโต๊ะเจรจา และแน่นอนเมื่อเริ่มเจรจา การแลกเปลี่ยนต่าง ๆ จะตามมาอีกมากมาย และทำให้การเจรจารอบอุรุกวัยต้องใช้เวลาถึง 7 ปี จึงสามารถสรุปผลได้

1.2 การเจรจาในฐานะประเทศกำลังพัฒนา

แม้ว่าจะมีหลักการว่าประเทศกำลังพัฒนา จะได้รับการปฏิบัติที่เป็นพิเศษและแตกต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และในการเจรจาประเทศกำลังพัฒนาไม่ต้องมีข้อผูกพันในการเปิดเสรีเท่ากับประเทศพัฒนาแล้ว เช่นในเรื่องสินค้าเกษตรไม่ต้องลดภาษีในอัตราเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว แต่ในทางปฏิบัติหลังจากความตกลงรอบอุรุกวัยมีผลใช้บังคับแล้ว ประเทศกำลังพัฒนากลับรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับประโยชน์จากการเจรจามากพอ แม้จะมีข้อยกเว้นต่าง ๆ แต่พันธกรณีจากความตกลงเหล่านั้นก็ยังหนักหนา และยากต่อการปฏิบัติ กฎกติกาที่กำหนดขึ้นมามากให้ประโยชน์แก่ประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าประเทศกำลังพัฒนา เช่น ในเรื่องการลดการอุดหนุนการส่งออกสินค้าเกษตร แม้ว่าประเทศพัฒนาแล้วจะต้องลดลงในอัตราที่มากกว่าประเทศกำลังพัฒนา แต่เนื่องจากอัตรการอุดหนุนของประเทศพัฒนาแล้วสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ รวมทั้งประเทศไทยก็ไม่เคยมีการอุดหนุนการส่งออกมาก่อน ดังนั้นประเทศพัฒนาแล้ว ก็ยังคงสามารถให้การอุดหนุนการส่งออกต่อไปได้ในปริมาณที่สูง

1.3 บทเรียนจากการเจรจารอบอุรุกวัย

แม้ว่า GATT จะมีการเจรจามาแล้วรวม 7 ครั้ง แต่การเจรจาครั้งก่อนๆ ผู้มีบทบาทสำคัญคือประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาเป็นเพียงผู้ชมและไม่มีส่วนร่วมมากนักในการเจรจาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตัดสินใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ใน GATT จึงถูกกำหนดโดยประเทศพัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ การเจรจารอบอุรุกวัยนับว่าเป็นครั้งแรกที่ประเทศกำลังพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาอย่างจริงจัง แต่ความด้อยประสิทธิภาพทำให้ผลการเจรจายังคงไม่น่าพอใจสำหรับประเทศกำลังพัฒนาเท่าที่ควร ความตกลงหลาย ๆ ด้านยังไม่สะท้อนความต้องการของประเทศกำลังพัฒนา และไม่อำนวยประโยชน์แก่ประเทศกำลังพัฒนาอย่างที่ควรจะเป็น ตัวอย่างเช่น เรื่องการอุดหนุนภาคเกษตร ซึ่งยังคงมีความเหลื่อมล้ำมากระหว่างประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา

1.4 พลังอำนาจในการเจรจา

แต่ละประเทศมีพลังในตัวเองมากบ้างน้อยบ้าง มหาอำนาจทางเศรษฐกิจย่อมมีพลังในการเจรจามากกว่าประเทศเล็ก แต่การรวมกลุ่มของประเทศเล็กก็ช่วยสร้างอำนาจต่อรองได้

ตัวอย่างสำคัญที่แสดงถึงพลังอำนาจในการรวมตัวของประเทศกำลังพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ เหตุการณ์การชิงตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่องค์การการค้าโลก ระหว่างนายไมค์ มัวร์ แห่งนิวซีแลนด์ และ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ แห่งประเทศไทย

การต่อสู้ครั้งนั้นเป็นจุดหักเหสำคัญใน WTO และเป็นจุดเปลี่ยนที่แสดงให้เห็นว่าหากประเทศเล็ก ๆ รวมตัวกันเป็นกลุ่มเหนียวแน่น เข้มแข็ง กำหนดเป้าหมาย และกลยุทธ์อย่างชัดเจน ชาญฉลาด ย่อมมีพลังอำนาจมากพอที่จะต่อสู้กับประเทศมหาอำนาจ และได้รับผลสำเร็จตามความต้องการ

ความล้มเหลวของการประชุมรัฐมนตรีองค์การการค้าโลก ครั้งที่ 3 ณ นครซีแอตเติล ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากความไม่พอใจของประเทศกำลังพัฒนาบางกลุ่ม และการรวมตัวกันของประเทศเหล่านั้น เพื่อคัดค้านต่อต้านแรงผลักดันของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นเจ้าภาพการประชุมในการที่จะยึดเยียดเรื่องแรงงานเข้าไปในวาระการเจรจาของ WTO รวมทั้งต่อต้านการดำเนินงานของ WTO ที่ขาดความโปร่งใส ซึ่งนำไปสู่การปรับระบบการทำงานของ WTO ในเวลาต่อมา

2. จุดอ่อนของความตกลงเดิม

ความตกลงรอบอุรุกวัย ยังมีจุดอ่อนอีกมากมายที่ควรได้รับการปรับปรุงเพิ่มเติม เช่น

มาตรการปกป้องพิเศษ (Special Safeguard Measure:SSG) ในทางปฏิบัติกฎเกณฑ์ในเรื่องมาตรการปกป้องพิเศษ (SSG) ในความตกลงเกษตร มีความยุ่งยากและซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ราคาเป็นเกณฑ์ในการใช้มาตรการ SSG ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้มาตรการดังกล่าวในการปกป้องภาคการเกษตรของตน ดังจะเห็นได้จากเมื่อปี 2538 WTO มีสมาชิกถึงกว่า 120 ประเทศ แต่มีเพียง 39 ประเทศ ที่ได้ผูกพันสิทธิในการใช้มาตรการ SSG ในตารางข้อตกลงย้อน อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2538-2542 สมาชิกเพียง 10 ประเทศ ที่ได้ใช้มาตรการ ดังกล่าว ซึ่งในจำนวนนี้เป็นประเทศพัฒนาแล้วถึง 6 ประเทศ คือ สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น สหรัฐฯ โปแลนด์ อังการี สวิตเซอร์แลนด์ เป็นประเทศกำลังพัฒนา 4 ประเทศ คือ คอสตาริกา เกาหลีใต้ สาธารณรัฐสโลวีค และสาธารณรัฐเช็ก

AD กรณีพิพาทเรื่อง AD ที่เกิดขึ้นใน WTO เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ความตกลง AD ฉบับปัจจุบันยังมีข้อบกพร่องเปิดช่องโหว่ให้สมาชิกตีความและดำเนินขบวนการโต้สวนไปจนถึงขั้นการตัดสินเพื่อเรียกเก็บอากร AD ตามดุลยพินิจของตน เมื่อประเทศที่ถูกเรียกเก็บ AD พิจารณาแล้วเห็นว่าขบวนการไม่เป็นธรรมและนำเรื่องเข้าสู่ขบวนการระงับข้อพิพาทของ WTO เพื่อขอให้ตัดสินว่าขบวนการโต้สวนเป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งผลการตัดสินที่ออกมาเป็นการตัดสินของกลุ่มคนเพียงไม่กี่คนที่ได้รับคัดเลือกให้ทำหน้าที่คณะผู้พิจารณาหรือคณะอุทธรณ์เท่านั้น ยิ่งเป็นสิ่งที่ย้ำว่า ความตกลงนี้ยังมีจุดอ่อน

ข้อตกลงสิ่งทอ มีการกำหนดกรอบเวลาในการเปิดเสรีไว้ คือ ใช้เวลาในการเปิดเสรี 10 ปี แบ่งออกเป็น 3 ช่วง (ช่วงที่ 1 ตั้งแต่ 1 มกราคม 2538-31 ธันวาคม 2540 ช่วงที่ 2 ตั้งแต่ 1 มกราคม 2541-31 ธันวาคม 2544 และช่วงที่ 3 ตั้งแต่ 1 มกราคม 2545-31 ธันวาคม 2547) โดยการเปิดตลาดครอบคลุมหมวดสินค้า 4 กลุ่ม ได้แก่ เส้นใยและด้าย ผ้าผืน เสื้อผ้าสำเร็จรูป และของทำด้วยสิ่งทอ ซึ่งจะดำเนินการพร้อม ๆ กัน 2 ทาง คือ การขยายโควตานำเข้ารายการสินค้าที่อยู่ภายใต้ความตกลงว่าด้วยการค้าสิ่งทอระหว่างประเทศ และการเปิดตลาดสิ่งทอภายใต้ความตกลง

สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ทั้งนี้ประเทศสมาชิกสามารถเลือกที่จะเปิดเสรีสินค้าใด แต่จะต้องครอบคลุมสินค้าอย่างน้อย 1 สินค้าของทั้ง 4 กลุ่ม

แม้จะมีการกำหนดกรอบการเปิดเสรีดังกล่าวข้างต้น แต่ในทางปฏิบัติประเทศพัฒนาแล้ว ส่วนใหญ่ที่เป็นประเทศผู้นำเข้าสิ่งทอที่สำคัญ คือ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป แคนาดา นอร์เวย์ ต่างแสดงท่าทีชะลอการ

ปลดปล่อยสินค้าภายใต้โควตาไปจนถึงช่วงสุดท้ายของการเปิดเสรี และไม่ได้นำรายการสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มที่มีมูลค่าการค้าสูงมารวมอยู่ในรายการเปิดเสรีใน 2 ช่วงแรก โดยสินค้าที่ปลดปล่อยส่วนใหญ่เป็นเส้นด้าย ผ้าฝ้าย เบ็ดเตล็ด

การอุดหนุนสินค้าเกษตร ยังไม่เป็นธรรมระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากประเทศพัฒนาแล้วยังคงให้การอุดหนุนสูงเพราะมีเงินมากและผูกพันไว้ในปริมาณมาก ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถอุดหนุนได้ เพราะไม่ได้ผูกพันไว้หรือถึงแม้ผูกพันไว้ก็ไม่สามารถให้ได้เนื่องจากขาดเงินงบประมาณ

ประเทศ	การอุดหนุนภายในที่ผูกพันไว้กับ WTO (ล้านบาท)		การอุดหนุนการส่งออกที่ผูกพันไว้กับ WTO (ล้านบาท)	
	ปี 2538	ปี 2543	ปี 2538	ปี 2543
สหรัฐฯ	877,159	725,914	35,302	22,572
สหภาพยุโรป	3,240,000	2,690,000	465,528	297,936
ไทย *	21,816	19,028 (ปี 2547)	-	

หมายเหตุ : * ปีสุดท้ายของการปฏิบัติตามพันธกรณี คือ ปี 2547

SPS มีการนำเรื่องมาตรฐาน SPS มาเป็นข้ออ้างในการห้าม/จำกัดการนำเข้า เช่น กรณีเม็กซิโก ห้ามนำเข้าข้าวจากไทยตั้งแต่ปี 2536 โดยอ้างว่า ข้าวไทยมีเชื้อรา และด้วงอริฐ ออสเตรเลียกำหนดมาตรฐานไก่ต้มสุกสูงมากทำให้ไม่มีประเทศใดสามารถส่งไก่เข้าไปตลาดออสเตรเลียได้แม้แต่ประเทศเดียว ออสเตรเลียประกาศควบคุมการนำเข้ากุ้งสดเป็นการชั่วคราว โดยอ้างการแพร่ระบาดของโรคตัวแดงจุดขาว การกำหนดปริมาณสารตกค้างของสหภาพยุโรปที่มัก จะกำหนดในอัตราที่ต่ำจนถึงต่ำมาก และส่วนใหญ่ยังไม่มีการกำหนดเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดำเนินการค้าระหว่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีการคณะกรรมการว่าด้วยสุขอนามัย และสุขอนามัยพืชภายใต้ WTO เป็นผู้พิจารณาข้อพิพาทในเรื่องนี้ก็ตาม แต่ข้อโต้แย้งก็มักจะหาข้อยุติ ไม่ได้

การยุติข้อพิพาท การที่ประเทศต่าง ๆ ใช้มาตรการกีดกันทางการค้าโดยไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของ WTO ทำให้ต้องเข้าสู่ขบวนการระงับข้อพิพาท ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายสูงมาก เป็นภาระของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยทำให้ไม่สามารถส่งเรื่องเข้าสู่ขบวนการนี้ได้ในทุกกรณีที่ประสบปัญหา

3. เจรจารอบใหม่ : ไทยได้ประโยชน์อะไร

3.1 สินค้าเกษตร

ความตกลงสินค้าเกษตรฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลจากการเจรจารอบอุรุกวัย เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการค้าสินค้าเกษตร กฎระเบียบต่าง ๆ ยังต้องมีการปรับปรุงต่อไป เพื่อให้การค้าสินค้าเกษตรเข้าสู่ระบบโดยสมบูรณ์ เช่น การอุดหนุนการส่งออก การอุดหนุนการผลิตที่มีผลบิดเบือนการค้า จะต้องเลิกไปในอนาคต การเปิดตลาดสินค้าเกษตรคงจะต้องดำเนินต่อไป จนในที่สุดควรจะใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองแทนระบบโควตาภาษีเช่นในปัจจุบัน

3.2 มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี

เช่น การกำหนดมาตรฐานสินค้า หรือมาตรฐานสุขอนามัย (SPS) จะต้องโปร่งใส และมีมาตรฐานที่เป็นธรรมแก่ประเทศกำลังพัฒนาอะไรเป็นมาตรฐานที่กำหนดเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคหรืออะไรเป็นมาตรฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อกีดกันคู่ค้าควรจะมีการแบ่งแยกให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการใช้มาตรการดังกล่าวเพื่อกีดกันคู่ค้า

3.3 กฎระเบียบทางการค้า

เช่น มาตรการต่อต้านการทุ่มตลาด มาตรการ Safeguards ควรจะปรับปรุงเพื่อความชัดเจน เพื่อให้มีการใช้มาตรการดังกล่าวเพื่อกีดกันทางการค้า

3.4 เรื่องการค้าบริการ

อนาคตการค้าระหว่างประเทศของไทยมิได้อยู่ที่การค้าสินค้าแต่เพียงอย่างเดียว การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันการค้าบริการจะเป็นอนาคตของการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าของประเทศไทย ดังนั้นประเทศไทยจะต้องค้นหาจุดแข็งของตนในการเจรจาในเรื่องนี้ให้ได้

3.5 เรื่องการลงทุน

ทุกประเทศพึงการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะการลงทุนโดยตรง (Foreign Direct Investment : FDI) กฎระเบียบในเรื่องนี้อาจจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ทั้งนี้ จะต้องวางจุดยืนในมาตรการที่ยังคงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศให้ชัดเจน ฯลฯ

4. กลยุทธ์ในการเข้าร่วมเจรจา

จะเห็นว่า ประโยชน์จากการเจรจานั้นยังคงมีอยู่มากพอสมควร แต่ประเทศไทยจะต้องใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาให้เป็นประโยชน์ในการเตรียมตัวเข้าร่วมการเจรจาอย่างเต็มที่

4.1 การวางจุดยืนของประเทศไทย

- ประเทศไทยจะต้องกำหนดเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละเรื่องให้ชัดเจน และวางกลยุทธ์การเจรจาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว เช่น การเจรจาเรื่องสินค้าเกษตร หากจะนำประชาคม และญี่ปุ่นเข้าสู่โต๊ะเจรจา ประเทศไทยจะต้องแสดงบทบาทในเรื่องนโยบายการแข่งขัน (Competition Policy) การแสดงบทบาทดังกล่าว มิได้หมายความว่าเราจะยินยอมทุกอย่างที่ประชาคม และญี่ปุ่นเรียกร้อง ไทยจะแสดงบทบาทโดยไม่เป็นผลเสียต่อผลประโยชน์ของประเทศได้ หากเราสามารถกำหนดว่าจุดยืนของไทยในเรื่องนโยบายการแข่งขันคืออะไร ดังนั้น เราจึงต้องค้นหาจุดยืนของเราในเรื่อง ดังกล่าวให้ได้ เพื่อประโยชน์ในการเจรจาสินค้าเกษตร เป็นต้น
- สร้างแนวร่วมในการเจรจาในแต่ละเรื่องให้เหมาะสม ในเรื่องสินค้าเกษตร ประเทศไทยเป็นสมาชิกกลุ่มแครนส์ และมีสหรัฐฯ เป็นแนวร่วม แต่เพียงแค่นี้ยังไม่เพียงพอ ประสบการณ์ในรอบอุรุกวัยสอนว่า ในช่วงสุดท้ายสหรัฐฯสามารถดึงกลุ่มแครนส์ไปเจรจาตกลงผลประโยชน์ (cut deal) กับประชาคมได้ ดังนั้น กลุ่มแครนส์ต้องสร้างอำนาจต่อรองกับสหรัฐฯ พร้อมๆ กันนั้น กลุ่มแครนส์ต้องพยายามนำประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ มาร่วมสร้างพลังต่อรองกับประชาคม ประเทศไทยก็ต้องร่วมกับประเทศกำลังพัฒนานอกกลุ่มแครนส์เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศในกลุ่มแครนส์ด้วย

4.2 บทบาทของไทยในการเจรจารอบใหม่

ในการเจรจาซึ่งมีผู้เข้าร่วมประมาณ 150 ประเทศเช่นนี้ ย่อมจะมีบางประเทศแสดงบทบาทผู้คัดค้าน บางประเทศแสดงบทผลักดันในเรื่องที่ตนต้องการ สำหรับประเทศไทยก็จะมีเรื่องที่ต้องการผลักดัน และเรื่องที่ต้องการคัดค้านเช่นกัน แต่การแสดงออกถึงท่าทีเหล่านั้น ประเทศไทยมักแสดงโดยยึดหลักเหตุผล การแสดงบทบาทดังกล่าวทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิก ท่าทีที่แสดงออกจึงมีน้ำหนักให้ผู้เข้าร่วมเจรจาต้องรับฟัง ผิดกับบางประเทศที่มักจะแสดง ท่าทีคัดค้านไว้ก่อนโดยไม่มีเหตุผล หากแสดงท่าทีดังกล่าวไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็คงไม่มีใครฟัง แม้ว่าการแสดงบทบาทดังกล่าวของประเทศไทยจะเป็นภาระหนักต่อผู้มีหน้าที่เจรจา แต่ก็นับว่าได้ผลคุ้มค่าเพราะความเห็นของประเทศไทย มักจะได้รับการพิจารณาจากผู้เข้าร่วมเจรจาอย่างจริงจัง

5. จุดอ่อนของประเทศไทยและการปรับปรุง

- บุคลากร เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นส่วนใหญ่ ประเทศไทยเพิ่งมีประสบการณ์ในการเจรจาเป็นครั้งแรกในรอบอุรุกวัย บุคลากรของรัฐที่มากด้วยประสบการณ์ยังคงไม่เพียงพอ แม้ว่ารัฐบาลจะพยายามสร้างสมบุคลากร แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ปัจจุบันกระทรวงพาณิชย์ทำหน้าที่เป็นหลักในการเจรจาต่าง ๆ แต่เนื่องจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกว้างขวางกว่าขอบเขตงานของกระทรวงพาณิชย์ จึงต้องมีหน่วยราชการ เช่น กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงคมนาคม คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น ร่วมในการเจรจาหน่วยราชการต่าง ๆ ดังกล่าว ล้วนมีภาระกิจหน้าที่ที่สำคัญอื่น ๆ มากมาย ดังนั้น งานการเจรจาใน WTO ซึ่งไม่ใช่งานหลักจึงได้รับ priority ค่อนข้างต่ำกว่างานในสายงานหลักของกระทรวงเหล่านั้น

นอกจากนั้น จำนวนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการเจรจายังมีจำนวนจำกัดมากเมื่อเทียบกับจำนวนบุคลากรของประเทศพัฒนาแล้ว ในการปฏิรูประบบราชการครั้งล่าสุดได้มีการปรับปรุง กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์เป็นกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กำหนดบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ และได้แบ่งส่วนราชการภายในกรมฯ ให้รองรับการเจรจาให้ชัดเจนขึ้น แต่ก็ยังคงมีความจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงบุคลากรให้รองรับการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

- เอกภาพในการกำหนดนโยบาย ที่ผ่านมามีประเทศไทยยังขาดเอกภาพในการกำหนดนโยบายในการเจรจา ปัจจุบันรัฐบาลกำลังปรับปรุงโครงสร้างและอำนาจหน้าที่คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งคาดว่าจะทำให้การกำหนดนโยบายมีเอกภาพ และชัดเจนขึ้น ที่สำคัญ คือ นโยบายที่กำหนดโดย กนศ. แล้ว กระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องเคารพและถือปฏิบัติไปใน ทิศทางเดียวกัน จึงจะทำให้จุดยืนของประเทศไทยชัดเจนและมีเอกภาพ